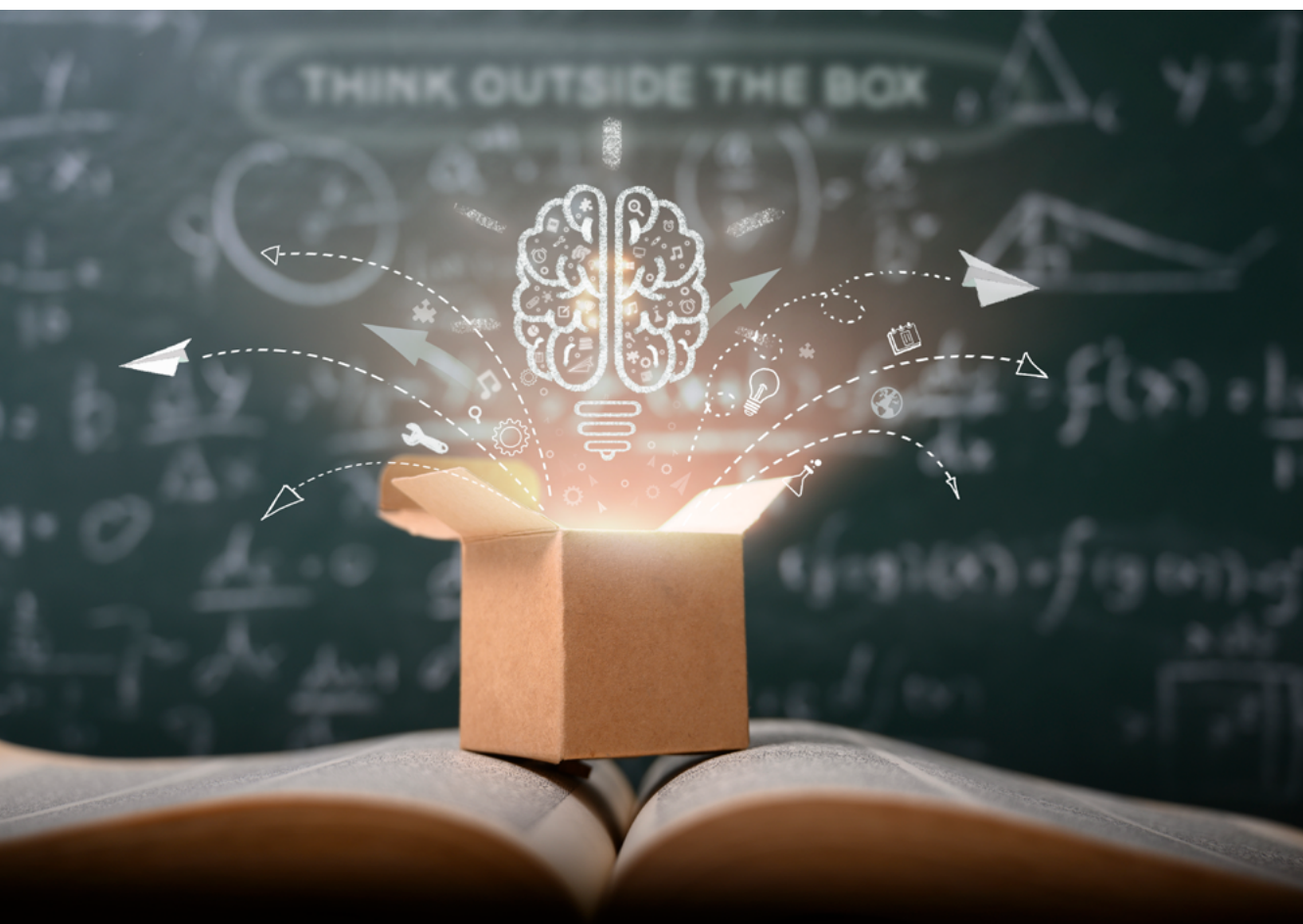


METODOLOGIJA ZA RAZVOJ REGIONALNO ZASNOVANIH STANDARDA ZANIMANJA

kojom se definišu vodeća načela, koraci i metode



Metodologija za razvoj regionalno zasnovanih standarda zanimanja

kojom se definišu vodeća načela, koraci i metode

Izdavač

Inicijativa za reformu obrazovanja u Jugoistočnoj Evropi
Dečanska 8, 11000 Beograd, Srbija www.erisee.org office@erisee.org

Za izdavača

Tina Šarić

Urednici

Tina Šarić, Sekretarijat ERI SEE
Ivana Živadinović, Sekretarijat ERI SEE

Prevod sa engleskog jezika

Suzana Vučić, suza_vucic@yahoo.com

Dizajn i priprema

StudioTrid, <http://www.studiotrid.net>

Objavljeno

U Beogradu, maj, 2021. godine

Dokument je pripremio Sekretarijat Inicijative za reformu obrazovanja u Jugoistočnoj Evropi (ERI SEE), na osnovu ulaznih podataka dobijenih od članova Alijanse za učenje zasnovano na radu na Zapadnom Balkanu - WBA4WBL (agencije za SOO i Privredne komore Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Severne Makedonije, Kosova*, Crne Gore i Srbije), g-đe Monike Mott (OeADAustria), g-dina Elido Bandelja, nezavisnih konsultanata: g-dina Nina Buića (Hrvatska agencija za strukovno obrazovanje i obuku i Agencija za obrazovanje odraslih) i g-đe Maje Jukić, g-đe Barbare Wilfinger (Austrijska privredna komora) i g-đe Ejvis Gishti (Nacionalna agencija za stručno obrazovanje, obuku i kvalifikacije - NAVETQ).

Dokument je objavljen u okviru Projekta prema regionalnim standardima zanimanja - TO REGOS, koji je finansirala Austrijska razvojna agencija iz sredstava Austrijske agencije za razvoj i saradnju.

Sadržaj

Uvod	4
I O Metodologiji za razvoj regionalno zasnovanih standarda zanimanja	6
II Aktivnosti na nacionalnom nivou za pripremu nacionalnih ulaznih podataka	7
III Konsolidacija/usaglašavanje nacionalnih ulaznih podataka na regionalnom nivou ...	10
3.1 Regionalni sastanci „licem u lice“	10
3.1.1 Pripremni regionalni sastanak	10
3.1.2 Regionalna konsolidacija nacionalnih ulaznih podataka – Završni regionalni sastanak.....	11
3.2 Regionalni sastanci koji se održavaju putem interneta.....	12
3.2.1 Faza pripreme.....	12
3.2.2 Faza implementacije.....	13
IV Prilagođavanje nacionalnim specifičnostima i verifikacija	14
V Usvajanje na nacionalnom nivou	14
Prilog 1: Obrazac za regionalno zasnovane standarde zanimanja i smernice.....	15
Obrasci za regionalno zasnovane standarde zanimanja	15
Smernice za popunjavanje obrazaca	17
Prilog 2: Planiranje sastanaka koji se održavaju putem interneta u okviru Projekta TO REGOS	19
Prilog 3: Rečnik pojmova	20
Ključni pojmovi	20
Potencijalne metode za pripremu standarda zanimanja	24
Glavne organizacije.....	26
Klasifikacije	27

Uvod

Saradnja na teritoriji Jugoistočne Evrope u oblasti stručnog obrazovanja i osposobljavanja na nivou vladinih institucija za stručno obrazovanje i osposobljavanje ozvaničena je još 2011. godine, kada je *Sporazum o saradnji između institucija za stručno obrazovanje i osposobljavanje (SOO) koje deluju u regionu SEECP¹ sa ciljem uspostavljanja regionalne mreže za SOO za region Jugoistočne Evrope (SEEVET Net)* potpisan između institucija za SOO nadležnih za sprovođenje politika za SOO iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Republike Severne Makedonije, Moldavije, Crne Gore, Rumunije i Srbije. Potpisivanje Sporazuma je označilo uspostavljanje Mreže za stručno obrazovanje i osposobljavanje u regionu Jugoistočne Evrope (SEEVET Net), koja predstavlja pokretačku snagu regionalne saradnje i modernizacije u oblasti SOO, i usredsređena je na razvoj stručnih kvalifikacija, osiguranje kvaliteta u oblasti SOO, SOO kao dela celoživotnog učenja i unapređenje socijalnog partnerstva u sektoru SOO. Na osnovu prethodne dugogodišnje saradnje sa nacionalnim institucijama za SOO na regionalnom nivou, Inicijativa za reformu obrazovanja u Jugoistočnoj Evropi (ERI SEE)² je dobila zadatak da zvanično koordinira funkcionisanje mreže SEEVET Net i organizuje različite oblike aktivnosti na izgradnji kapaciteta za svoje članove.

Vremenom je mreža SEEVET Net ojačala i zahtevala je proširenje i intenziviranje saradnje na različite načine kao i povećanje broja aktivnosti. To se poklopilo sa širim razvojem na nivou EU, odnosno sa pokretanjem Berlinskog procesa, inicijative čiji je cilj da poboljša regionalnu saradnju na Zapadnom Balkanu kao i da pomogne u integraciji ovih ekonomija u Evropsku uniju. Pokrenula ga je 28. avgusta 2014. godine nemačka kancelarka Angela Merkel, a sprovodi se uz podršku Evropske komisije, međunarodnih finansijskih institucija i država članica uključenih u Proces - Austrije, Hrvatske, Francuske, Nemačke, Italije, Slovenije i Ujedinjenog Kraljevstva. Dopunjava institucionalni proces evropskih integracija pojedinih zemalja, na osnovu usvajanja *pravnih tekovina Evropske unije*³.

U okviru Berlinskog procesa, 2016. godine u Beču je organizovana konferencija na temu *Formiranje Alijanse za učenje zasnovano na radu na Zapadnom Balkanu*⁴ kada je upućen poziv za unapređenje saradnje između sektora SOO i poslovnog sektora i kada je fokus bio na modernizaciji SOO, a posebno učenja zasnovanog na radu. Konferencija je obeležila nastanak Alijanse za učenje zasnovano na radu na Zapadnom Balkanu (WBA4WBL)⁵, koju čine predstavnici vladinih institucija nadležnih za SOO (agencije za SOO) i subjekata iz privatnog sektora iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova*⁶, Republike Severne Makedonije, Crne Gore i Srbije. Tom prilikom je od ERI SEE i Komorskog investicionog foruma Zapadnog Balkana (WB CIF) traženo da istraže

1 SEECP – South Eastern European Cooperation Process (Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi) je pokrenut 1996. godine na sastanku ministara spoljnih poslova iz regiona SEECP održanom u Sofiji / Bugarska. Ovaj forum za regionalnu saradnju ima za cilj jačanje dobrosusedskih odnosa među svim učesnicima iz regiona Jugoistočne Evrope (SEE) i transformaciju ovog regiona u područje mira, sigurnosti, stabilnosti i saradnje, čiji je glavni cilj potpuna integracija SEE u evropske i evroatlantske strukture. Povelja o dobrosusedskim odnosima, stabilnosti, bezbednosti i saradnji u Jugoistočnoj Evropi, usvojena u Bukureštu 2000. godine, predstavlja osnovni dokument procesa SEECP (izvor: www.rcc.int)

2 www.erisee.org

3 www.berlinprocess.info

4 Više informacija o konferenciji je dostupno na: <https://wbc-rti.info/object/news/15012>

5 www.wba4wbl.com

6 *Ova odrednica ne dovodi u pitanje stavove o statusu i u skladu je sa rezolucijom Saveta bezbednosti UN 1244/1999 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

mogućnosti za dalje korišćenje početnog zamaha, dalje jačanje dijaloga i poboljšanje saradnje između javnog i privatnog sektora u regionu⁷.

Ubrzo su usledile i druge aktivnosti. U decembru 2016. godine održan je prvi radni sastanak WBA4WBL koji je okupio agencije za SOO i privredne komore koje su se usaglasile oko glavnih ciljeva buduće saradnje navedenih u daljem tekstu:

- ◆ Razvoj ili modernizacija zajedničkih standarda zanimanja i kvalifikacija,
- ◆ Razvoj centra za učenje i znanje kroz uspostavljanje internet platforme za razmenu ideja, metodologija, priručnika, propisa, nastavnih planova i programa, nastavnog materijala itd.
- ◆ Poboljšanje učenja zasnovanog na radu u regionu.

Navedena područja su poslužila kao osnova za dalje aktivnosti WBA4WBL u cilju razvoja regionalnog projekta sa fokusom na prethodno pomenute, zajednički definisane ciljeve. Tako su tokom 2017. i 2018. godine organizovani nizovi konsultativnih aktivnosti i radionica za članove WBA4WBL (Prilog 1), što je za rezultat imalo sledeće:

- ◆ Uspostavljanje internet platforme Alijanse za učenje zasnovano na radu na Zapadnom Balkanu
- ◆ Zajednički okvir za razvoj regionalno zasnovanih standarda zanimanja i
- ◆ Projekat prema regionalnim standardima zanimanja- TO REGOS, koji je 2019. godine koji je od strane Austrijske razvojne agencije odobren za finansiranje iz sredstava Austrijske agencije za razvoj i saradnju⁸.

U okviru prethodno pomenutog projekta TO REGOS, Zajednički okvir za razvoj regionalno zasnovanih standarda zanimanja, izrađen tokom pripremnog perioda, je usavršen i razrađen u metodologiju. Ispitivanje metodologije na primeru stvarnog razvoja 5 standarda zanimanja (SZ) u okviru 2 sektora (turizam i ugostiteljstvo i građevinarstvo), planirano je za period od septembra 2019. do septembra 2020. godine.

Ova napori nisu jedini u sektoru SOO u Evropi. Evropska komisija je 2017. godine uputila Poziv u okviru Erasmus+ Ključne akcije 3, pod nazivom Zajedničke kvalifikacije u oblasti stručnog obrazovanja i osposobljavanja. U okviru ovog poziva, realizuje se niz transnacionalnih projekata, sa različitim pristupima istoj temi. Dakle, aktivnosti u okviru projekta WBA4WBL, iako se finansiraju iz različitih izvora, odgovaraju evropskim trendovima i perspektivama.

Ova publikacija je rezultat zajedničkih napora, dugoročne saradnje i opsežnih konsultacija između članova WBA4WBL, sa predstavnicima OeAD Austrija, nezavisnim ekspertima, Austrijskom privrednom komorom i Sekretarijatom ERI SEE. Cilj ove publikacije je da objasni procese, korake i metode koji će se koristiti pri razvoju regionalno zasnovanih standarda zanimanja u regionu Zapadnog Balkana, iz perspektive prethodno pomenutih strana. Nadamo se da će ova publikacija poslužiti kao mogući model pristupa pitanju regionalne i transnacionalne saradnje u ovoj oblasti i slobodna je za upotrebu u drugim sektorima i drugim regionima.

⁷ Zajednička izjava koju su podržali učesnici konferencije *Formiranje Alijanse za učenje zasnovano na radu na Zapadnom Balkanu*

⁸ Iako su prvim radnim sastancima WBA4WBL prisustvovali i predstavnici Hrvatske, Moldavije, Rumunije i Bugarske, oni trenutno ne učestvuju u projektu WBA4WBL iz različitih razloga.

I O Metodologiji za razvoj regionalno zasnovanih standarda zanimanja

Ova Metodologija za razvoj regionalno zasnovanih standarda zanimanja (Metodologija) obuhvata glavna vodeća načela, korake i metode relevantne za različite faze u razvoju regionalno zasnovanih standarda zanimanja. Glavni koraci u njihovom razvoju su:

1. Nacionalne aktivnosti na izradi nacionalnih ulaznih podataka
2. Konsolidacija/usaglašavanje nacionalnih ulaznih podataka na regionalnom nivou
3. Prilagođavanje nacionalnim specifičnostima i verifikacija
4. Usvajanje na nacionalnom nivou.

Postoje dva osnovna načela na kojima se zasniva čitav proces postizanja rezultata – regionalno zasnovani standardi zanimanja zajednički dogovoreni između ekonomija učesnica i njihovo usvajanje na nacionalnom nivou.

Prvo načelo je postizanje sporazuma o istom osnovnom pristupu koji se koristi za izradu nacionalnih ulaznih podataka. To znači da treba slediti iste ili slične principe i metode, čime će se omogućiti uporedivost rezultata na regionalnom nivou i, na kraju, dobijanje regionalno usvojenih rezultata.

Drugo načelo je obezbeđivanje poštovanja i potpune integracije nacionalno definisanih koraka, procedura i zahteva tokom procesa razvijanja regionalno zasnovanih standarda zanimanja i, na osnovu toga, njihove integracije u nacionalne procese.

Ova publikacija zamišljena je kao mehanizam za podršku tim principima: u cilju prepoznavanja i priznavanja nacionalnih procedura i zahteva, uspostavljanja zajedničke osnove i njihove dalje nadogradnje, kao i njihove integracije u regionalna načela, korake i metode koji su detaljnije objašnjeni u ovom dokumentu. Ona je alat koji pomaže u razvoju regionalno zasnovanih standarda zanimanja, koji su usaglašeni na regionalnom nivou i priznati i usvojeni na nacionalnom nivou, u okviru Projekta prema regionalnim standardima zanimanja- TO REGOS Projekta. Načela opisana u ovoj publikaciji se slobodno mogu primenjivati i u okviru drugih regionalnih aktivnosti slične prirode.

II Aktivnosti na nacionalnom nivou za pripremu nacionalnih ulaznih podataka

Proces razvoja regionalno zasnovanih standarda zanimanja započinje na nacionalnom nivou, procesom formiranja i zvaničnog imenovanja nacionalnih radnih grupa za razvoj standarda zanimanja (u daljem tekstu: nacionalne radne grupe).

Sastav nacionalnih radnih grupa je rezultat konsultacija i angažovanja:

- ◆ Agencija za SOO
- ◆ Privrednih komora
- ◆ Poslovnih klastera
- ◆ Unije poslodavaca

a zasniva se na odabiru uzorka relevantnog za adekvatnu identifikaciju veština potrebnih na tržištu rada i odgovarajućoj definiciji istog u samom standardu zanimanja⁹.

Stoga su nacionalne radne grupe sastavljene na osnovu sledećih principa:

- ◆ Uključuju predstavnike iz poslovnog sektora/poslovne eksperte- mikro, mala, srednja i velika preduzeća (kada je to relevantno).
- ◆ Mogu da uključuju predstavnika iz sektora obrazovanja (nastavnici u oblasti SOO i/ili univerzitetski profesori) kada je to predviđeno nacionalnom metodologijom.
- ◆ Obuhvataju najmanje 5 i najviše 12 predstavnika preduzeća.
- ◆ Uključuju predstavnike preduzeća koji se svakodnevno bave određenim zanimanjem kako bi pružili stručne informacije.
- ◆ Uključuju predstavnike preduzeća koji se bave određenim zanimanjem u funkciji supervizora sa širom perspektivom kako bi pružili stručne informacije.
- ◆ Uključuju 1-2 nacionalna eksperta za standarde zanimanja za potrebe upravljanja i moderiranja diskusije, pojašnjenja ulaznih podataka i definisanja istih za sam standard zanimanja (tj. eksperte u oblasti obrazovanja). Ovi eksperti mogu da potiču iz sektora obrazovanja, poslovnog sektora ili nezavisnog sektora ili iz privredne komore.
- ◆ Mogu da uključuju 1 dodatnog stručnog člana koji doprinosi kvalitetu rezultata (dodatni ekspert iz oblasti obrazovanja za određeno područje, arhivar, facilitator itd.)

Predstavnici preduzeća/poslovni eksperti se biraju i imenuju u skladu sa nacionalnim procedurama, zajedničkim naporima privrednih komora i agencija za SOO. Agencije za SOO će predložiti angažovanje eksperata iz oblasti obrazovanja. Agencije za SOO i Privredne komore moraju da postignu sporazum, koji će biti ozvaničen zvaničnom odlukom Centra za SOO o imenovanju članova radnih grupa.

Pri tome će se poštovati nacionalna regulativa.

Kopija zvanične odluke biće dostavljena Sekretarijatu ERI SEE radi dostavljanja informacija o odabranim članovima radnih grupa.

Nakon formalnog odabira predstavnika preduzeća/poslovnih eksperata i njihovog imenovanja za članove nacionalne radne grupe, njihovi ulazni podaci o grupama zadataka/funkcijama, ključnim funkcijama i aktivnostima će se prikupljati primenom nekoliko metoda za prikupljanje podataka- u zavisnosti od sektora, interesa poslovne zajednice i nacionalne regulative, kao što su:

- ◆ Kvantitativno istraživanje (istraživanje na osnovu upitnika),
- ◆ Strukturirani ili polustrukturirani intervjui ili fokus grupe,
- ◆ Sastanci na nacionalnom nivou – treba organizovati tri sastanka po ekonomiji za svaki standard zanimanja. U slučaju da se paralelno razvijaju slični SZ¹⁰, broj sastanaka po standardu može/treba da se smanji.

Ekspert za standarde zanimanja treba da utvrdi da li će se kvalitativne ili kvantitativne metode koristiti u kombinaciji sa nacionalnim sastancima.

Nacionalni sastanci mogu da se održavaju „licem u lice“ (F2F) ili, u slučaju da F2F metoda nije moguća, putem interneta¹¹.

U slučaju organizacije sastanaka putem interneta, broj sastanaka i njihovo trajanje mogu da variraju, u zavisnosti od dostupnosti eksperata, kao i specifičnosti rada na internetu. Vodeće načelo kog se treba pridržavati je da ukupno radno vreme iznosi približno 24 sata – ekvivalentno 3 radna dana. Tako je, na primer, moguće organizovati 6 poludnevni sastanaka ili 3 celodnevna sastanka ili kombinacije istih (na primer 5 sastanaka: 4 poludnevna i 1 celodnevni).

Na kraju svih sastanaka mora se izraditi nacionalno dogovoreni standard zanimanja.

Kako bi se dokumentovali sastanci i obezbedilo dovoljno dokaza, ekspert za standarde zanimanja je nadležan za sledeće:

- ◆ Dostavljanje zapisnika sa sastanka u kome je opisan svaki sastanak održan putem interneta, kao i obavljene zadaci, prisutni učesnici i naveden je tačan broj radnih sati.
- ◆ Dostavljanje nacionalno usaglašenog standarda zanimanja.
- ◆ Dostavljanje snimaka prikaza na ekranu kojima se dokumentuje učešće eksperata¹² na početku i na kraju svakog sastanka.
- ◆ Spisak učesnika (umesto potpisanih spiskova učesnika)
- ◆ Dnevni red sastanka za svaki sastanak.

Prikupljanje podataka će služiti kao osnova za:

- ◆ DACUM analizu,
- ◆ Funkcionalnu analizu.

Ulazne podatke iz poslovnog sektora će prikupljati, usmeravati, analizirati i moderirati ekspert za standarde zanimanja, član nacionalne radne grupe koji je imenovan u tu svrhu. On/ona će uneti ulazne podatke u jedinstveni Obrazac za regionalno zasnovane standarde zanimanja (Prilog 2), koji je zajednički definisan od strane ekonomija učesnika. On/ona je zadužen za finalnu izradu nacionalno zasnovanog standarda zanimanja u adekvatnom formatu koji je usvojen za potrebe regionalnih konsultacija.

Nacionalne koordinacione tačke (NKT) za sektor obrazovanja i Nacionalne koordinacione tačke za poslovni sektor¹³ mogu da učestvuju na sastancima radne grupe. Dok su eksperti za standarde

10 Slični SZ su standardi koji se preklapaju kod 3 ili više ključnih zadataka.

11 Sastanke treba organizovati putem interneta isključivo ako organizacija sastanaka licem u lice nije moguća.

12 Korišćenjem funkcije za štampu prikaza na ekranu, alata za opsecanje ili drugih programa/funkcija za snimak ekrana.

13 To su lica imenovana od strane svojih matičnih institucija (Agencije za SOO i Privredne komore) za potrebe koordinacije aktivnosti koje su relevantne za rezultate projekta (*Projekat prema regionalnim standardima zanimanja – TO REGOS*).

zanimanja zaduženi za pripremu materijala za sastanke, koordinaciju nacionalnih sastanaka, NKT za sektor obrazovanja i poslovni sektor treba da pruže organizacionu podršku onda kada je to potrebno. NKT za sektor obrazovanja su zadužene za dostavljanje zapisnika/zaključaka sa sastanaka, kao i spiska učesnika i baze podataka Sekretarijatu ERI SEE, obezbeđujući time vidljivost događaja, kao i za druge slične aktivnosti. Takođe imaju mogućnost da daju svoj doprinos u procesu razvoja nacionalnog standarda zanimanja kao i da dostave svoje ulazne podatke. Oni omogućavaju da nacionalna radna grupa izradi nacionalni standard zanimanja i obaveštavaju Sekretarijat ERI SEE ako postoje neki problemi. U propisno opravdanim slučajevima, ako su NKT istovremeno eksperti za standarde zanimanja ili eksperti u oblasti poslovanja, oni moraju da budu i zvanično imenovani kao takvi. Ovo dodatno angažovanje ih ne oslobađa njihove uloge i dužnosti koje imaju kao NKT.

Za aktivnosti koje se organizuju na nacionalnom nivou, poštuju se nacionalne procedure i regulativa.

III Konsolidacija/usaglašavanje nacionalnih ulaznih podataka na regionalnom nivou

3.1 Regionalni sastanci „licem u lice“

3.1.1 Pripremni regionalni sastanak

Sledeći korak se odnosi na upoređivanje, analizu i konsolidaciju nacionalnih ulaznih podataka kao pripremu za regionalni nivo sa ciljem dobijanja regionalnih rezultata – regionalno zasnovanih standarda zanimanja.

To uključuje:

- ◆ Dostavljanje nacionalnih ulaznih podataka (rezultat rada nacionalnih radnih grupa) od strane Nacionalnih koordinacionih tačaka za sektor obrazovanja Sekretarijatu ERI SEE, kao telu nadležnom za celokupno upravljanje i koordinaciju projektom. Nacionalni ulazni podaci dostavljeni od strane svake ekonomije učesnice biće dostavljeni na vreme, pre održavanja regionalnih sastanaka, za potrebe razmatranja, prevođenja i prilagođavanja.
- ◆ Razmenu prikupljenih nacionalnih ulaznih podataka između Sekretarijata Inicijative za reformu obrazovanja u Jugoistočnoj Evropi i svih NKT i njihovih matičnih institucija radi dobijanja preliminarne komentara i sinhronizacije.
- ◆ Organizaciju Pripremnog regionalnog sastanka za potrebe konsolidacije različitih nacionalnih ulaznih podataka, kome prisustvuju:
 - Nacionalne koordinacione tačke za sektor obrazovanja po ekonomiji,
 - Jedan nacionalni ekspert za standarde zanimanja po ekonomiji koji je učestvovao u radu nacionalnih radnih grupa
 - Predstavnici Sekretarijata ERI SEE.

Moderator sastanka može da bude jedan dodatni ekspert, ako se to smatra potrebnim.

Tokom Pripremnog regionalnog sastanka analiziraće se i upoređivati nacionalni ulazni podaci dobijeni iz svake ekonomije. Konačno, nacionalni ulazni podaci će se urediti, usaglasiti i konsolidovati u jedan jedinstveni ulazni podatak- predlog za regionalno zasnovani standard zanimanja.

Za konsolidaciju narativnih ulaznih podataka dobijenih iz 6 ekonomija učesnica koristiće se kvalitativna metoda i uporedna analiza sadržaja. Podaci će se upoređivati i analizirati na osnovu značajnih iskaza, jedinica značenja, tekstualnih i strukturnih opisa kako bi se razdvojili sadržaji koji su zajednički po značenju i obliku u svim zemljama/ekonomijama i sadržaji koji se po obliku i/ili značenju razlikuju između dve ili više zemalja/ekonomija.

Lista otvorenih pitanja i nejasnoća će takođe biti definisana tokom Pripremnog regionalnog sastanka radi daljih razmatranja.

Biće organizovan jedan Završni regionalni sastanak za potrebe konsolidacije nacionalnih ulaznih podataka po zanimanju, osim ako se zanimanja ne mogu spojiti i razmatrati zajedno, što zavisi od dogovora između partnera.

3.1.2 Regionalna konsolidacija nacionalnih ulaznih podataka – Završni regionalni sastanak

Nakon Pripremnog regionalnog sastanka, biće organizovan Završni regionalni sastanak za potrebe razvoja regionalno zasnovanih standarda zanimanja. Svrha Završnog regionalnog sastanka je da analizira predlog koji je dobijen kao rezultat Pripremnog regionalnog sastanka, objedini ulazne podatke i dovede do donošenja odluke o konačnom rezultatu. Učesnici Završnog regionalnog sastanka će omogućiti da potrebe njihovih zemalja/ekonomija kao i potrebe regiona za veštinama budu predstavljene u konačno dogovorenom regionalnom standardu zanimanja.

Proces konsolidacije na regionalnom nivou donosi dodatnu vrednost:

- ◆ Rezultati su rezultat konsultacija i ulaznih podataka dobijenih od većeg i šireg uzorka poslodavaca nego što bi to inače bio slučaj da su dati samo u nacionalnom kontekstu,
- ◆ Rezultati zadovoljavaju potrebe tržišta rada u čitavom regionu, a ne samo jedne zemlje/ekonomije.

Pored toga, uz pomoć spoljnih eksperata za pitanja održivosti životne sredine, socijalne održivosti i rodne ravnopravnosti, koji će biti pozvani na Završni regionalni sastanak, ova pitanja će se odraziti i biće uključena u konačni rezultat – regionalno zasnovane standarde zanimanja.

Učesnici će težiti ka postizanju sporazuma i trudiće se da postignu konsenzus o konačnom rezultatu. Takođe će imati na umu da će u daljim koracima imati na raspolaganju fleksibilnost od 20%, kako bi na pravi način bili u stanju da predstave specifične nacionalne potrebe i okolnosti.

Završnom regionalnom sastanku za razvoj regionalno zasnovanih standarda zanimanja prisustvovaće:

- ◆ 1 do 2 predstavnika poslovnog sektora po zemlji/ekonomiji koji učestvuju u nacionalnim sastancima (1 predstavnik iz malog/srednjeg preduzeća i 1 iz velikog preduzeća) odabrani na osnovu:
 - Svog aktivnog učešća na sastancima organizovanim na nacionalnom nivou u svojstvu članova nacionalnih radnih grupa,
 - Svoje dostupnost za Završni regionalni sastanak,
 - Takođe, predstavnici kompanija aktivnih u regionu predstavljaju dodatnu vrednost.

Alternativno, Nacionalna kontakt tačka za poslovni sektor takođe može da predstavlja poslovni sektor.

- ◆ 1 do 2 predstavnika agencije za SOO po zemlji/ekonomiji.
 - Preporučljivo je da to budu Nacionalne koordinacione tačke za sektor obrazovanja i nacionalni ekspert za standarde zanimanja, član nacionalne radne grupe.
- ◆ Spoljni eksperti za pitanja rodne ravnopravnosti, održivosti i socijalnog uključivanja.
- ◆ Spoljni moderator/facilitator ako se to smatra potrebnim.
- ◆ Predstavnik/ci Sekretarijata ERI SEE.

Biće organizovan jedan Završni regionalni sastanak za potrebe konsolidacije nacionalnih ulaznih podataka prema zanimanju i finalizacije regionalnog procesa, osim ako se zanimanja ne mogu spojiti i razmatrati zajedno, što zavisi od dogovora između partnera.

3.2 Regionalni sastanci koji se održavaju putem interneta¹⁴

U slučaju da regionalni sastanci ne mogu da se organizuju po F2F metodi, rad regionalnih grupa može da se organizuje putem interneta. Ovaj proces takođe treba sprovesti u dva glavna segmenta: priprema i implementacija.

3.2.1 Faza pripreme

Fazu pripreme vodi i organizuje Sekretarijat ERI SEE koji je zadužen za:

1. Obezbeđivanje IT infrastrukture - pre svega internet platforme. Učesnici sastanaka koji se održavaju putem interneta zaduženi su za svoju IT opremu i dužni su da blagovremeno ukažu na potencijalne prepreke / probleme Sekretarijatu ERI SEE.
2. Angažovanje moderatora – lica koja će moderirati diskusiju i biti odgovorno za postizanje konsenzusa o konačnom regionalnom SZ. Preporučljivo je da ovo lice poseduje veliko iskustvo u vođenju radnih grupa za razvoj SZ i standarda kvalifikacija (SK) kao i poznavanje metodologije društvenih istraživanja.
3. Angažovanje ko-moderatora – lica koje će pratiti promene u radnim dokumentima, pomagati moderatoru i pružati podršku u samom procesu. Ovo lice može da bude član Sekretarijata ERI SEE ili zaposleni u Centru za SOO / Privrednoj komori.
4. Izradu dokumentacije potrebne za sastanke (dnevni red sastanka, kontekstualna dokumenta, ako je primenjivo, i predlog SZ).

Nacionalne predloge za SZ pripremljene tokom faze održavanja nacionalnih sastanaka NKT/eksperti za SZ šalju Sekretarijatu ERI SEE i obezbeđuju njihov prevod na engleski jezik. Umesto regionalnog pripremnog sastanka koji se održava po metodi F2F, nacionalne ulazne podatke treba da objedini i analizira ili:

- ◆ eksterni ekspert za SZ ili
- ◆ Sekretarijat ERI SEE¹⁵.

Svi nacionalni predlozi se analiziraju pomoću analize sadržaja koja za rezultat ima jedan jedinstveni / objedinjeni predlog SZ. Tragovi analize sadržaja (oznake u boji, brojanje itd.) moraju da se čuvaju i dostavljaju se članovima regionalnih radnih grupa.

Sekretarijat ERI SEE onda dostavlja predlog SZ ekspertima za održivost životne sredine i socijalnu održivost i rodnu ravnopravnost sa zadatkom da analiziraju sadržaj iz njihovih oblasti stručnosti i daju svoje komentare.

Predlog SZ sa integrisanim komentarima eksperata se prevodi na nacionalne jezike i šalje se NKT radi upoznavanja sa istim pre prvog regionalnog sastanka koji se održava putem interneta.

NKT za sektor obrazovanja zvanično imenuju članove regionalne radne grupe i sa njima razmenjuju materijal za regionalne sastanke. Regionalna radna grupa se, u principu, sastoji od 4 člana:

¹⁴ Metode rada putem interneta razvijene nakon što je izbijanje pandemije virusa COVID-19 tokom 2020. godine onemogućilo organizaciju sastanaka „licem u lice“. Međutim, metodi F2F treba dati prednost kad god je to moguće, a prelazak na rad putem interneta bi trebalo da se dogodi samo u vanrednim okolnostima. Prednosti metode F2F su prvenstveno u efikasnosti i delotvornosti u vezi sa izradom FZ, ali i u činjenici da ona pomaže u izgradnji / jačanju preko potrebnih regionalnih veza / saradnje na temeljniji način.

¹⁵ Poželjno je da analizu vrši lice koje ne pripada nacionalnim radnim grupama.

- ◆ Predstavnik sektora obrazovanja: NKT za sektor obrazovanja i/ili ekspert za SZ
- ◆ Predstavnik poslovnog sektora: NKT za poslovni sektor i/ili ekspert za oblast poslovanja

Pre prvog sastanka koji se održava putem interneta, imenovani članovi nacionalnih radnih grupa treba da analiziraju predlog SZ za regionalno zasnovani standard zanimanja i da dostave svoje komentare Sekretarijatu ERI SEE pre sastanka. Predstavnik sekretarijata ERI SEE prikuplja sve komentare i uključuje ih u predlog SZ u okviru poslednjeg koraka u pripremi dokumentacije.

3.2.2 Faza implementacije

Prvo zasedanje regionalnog sastanka će biti zajedničko zasedanje kom će prisustvovati svi imenovani učesnici. Započeće tako što će moderator i ko-moderator objasniti metodologiju rada, daće uputstva o načinu podele imenovanih članova u 2 manje podgrupe i dodeliće im odgovarajuće zadatke. Dve manje podgrupe se sastoje od po 2 predstavnika jedne ekonomije. Dakle, svaku podgrupu čini 12 nacionalnih predstavnika.

Rad podgrupa se zasniva na sledećim načelima:

- ◆ Svaka podgrupa radi na zasebnim grupama zadataka, ključnih zadataka i aktivnosti.
- ◆ Jedna podgrupa radi na opisu SZ i grupama zadataka, 1, 2 i 3. Ostale grupe zadataka mogu da se podele među standardima zanimanja.
- ◆ Druga podgrupa radi na opisu zanimanja, nivou, kategorizaciji i grupama zadataka 4, 5, 6, 7, 8 kao i pratećim ključnim zadacima i aktivnostima.

Konačni rezultat regionalnih sastanaka je:

- ◆ 1 regionalno zasnovani standard zanimanja u slučaju da postoje brojne razlike između zanimanja koja se razmatraju.
- ◆ 2 regionalno zasnovana standarda zanimanja u slučaju da postoji mnogo sličnosti između zanimanja koja se razmatraju.

Pri određivanju vremena održavanja zasedanja, mora se uzeti u obzir dostupnost poslovnih eksperata, a poželjno je postići dogovor na kraju svakog zasedanja. Nakon svakog zasedanja, dogovorena verzija se odmah dostavlja članovima regionalne radne grupe, kako bi se pre narednog zasedanja dobile povratne informacije o dogovorenoj verziji, ali i o očekivanom doprinosu.

Regionalni sastanak se završava plenarnom sednicom koja se održava putem interneta, uz prisustvo svih članova, i prolazak kroz konačnu verziju regionalno zasnovanog SZ ili SZ. Članovi još uvek imaju priliku da daju svoje komentare dok se ne postigne konsenzus i dok svi članovi ne odobre regionalno zasnovani SZ ili SZ.

Dokumenta za sastanak:

- Sekretarijat ERI SEE je odgovoran za: (1) izradu spiska eksperata imenovanih od strane NKT (2) izradu rasporeda sastanaka u saradnji sa moderatorom i ko-moderatorom (3) izradu spiska učesnika za koje se očekuje da prisustvuju sastanku,
- Moderator i ko-moderator su odgovorni za: (1) pripremu dnevnog reda za svaki sastanak, (2) izradu spiska učesnika koji su prisustvovali sastanku, (3) snimke prikaza ekrana sa sastanka (4) dokument SZ sa komentarima i finalni dokument.

Planiranje vremenskog rasporeda sastanaka za 2 standarda zanimanja u sektoru građevinarstva u okviru projekta TO REGOS dato je u Prilogu 3 ovog dokumenta.

IV Prilagođavanje nacionalnim specifičnostima i verifikacija

Nakon postizanja dogovora između učesnika Završnog regionalnog sastanka o sadržaju regionalno zasnovanih standarda zanimanja, rezultati će biti prevedeni na nacionalne jezike.

U saradnji između agencija za SOO i privrednih komora, biće organizovane dalje aktivnosti u oblasti verifikacije u skladu sa nacionalnim procedurama. Tokom verifikacije, rezultati se mogu modifikovati za najviše 20% kako bi se zadovoljile specifične potrebe i postupilo u skladu sa okolnostima nacionalnog konteksta.

Nacionalne aktivnosti u oblasti verifikacije mogu da uključe iste predstavnike kao i nacionalne radne grupe za nacionalne standarde zanimanja.

Biće organizovan jedan nacionalni sastanak za prilagođavanje i verifikaciju regionalno dogovorenog standarda zanimanja za svaku ekonomiju i svako zanimanje.

U slučajevima kada organizacija sastanaka po F2F metodi nije moguća, mogu da se organizuju zasedanja putem interneta. Zasedanja koja se održavaju putem interneta se zasnivaju na istom principu organizacije koji važi za sastanke koji se održavaju putem interneta na nacionalnom nivou kao što je opisano u odeljku II Aktivnosti na nacionalnom nivou za pripremu nacionalnih ulaznih podataka.

V Usvajanje na nacionalnom nivou

Nakon verifikacije rezultata, u skladu sa nacionalnim procedurama, biće pokrenut postupak usvajanja. Agencije za SOO će koordinirati ovim procesom (odnosno, Nacionalna koordinaciona tačka za sektor obrazovanja).

Nakon usvajanja, agencije za SOO će objaviti obaveštenje o usvajanju na svojim internet stranicama i o tome će obavestiti Sekretarijat ERI SEE.

Prilog 1: Obrazac za regionalno zasnovane standarde zanimanja i smernice

Obrasci za regionalno zasnovane standarde zanimanja

Obrazac A

Format standarda sa predloženim grupama zadataka/funkcija

Standard zanimanja: _____

Zanimanje:

Sektor:

ISCO nivo:

Opis zanimanja:

Radno okruženje i uslovi rada:

Odnos sa drugim profesijama:

Standard zanimanja:

GRUPA ZADATAKA/FUNKCIJA	KLJUČNI ZADACI	AKTIVNOSTI
1. Analiza, planiranje i organizacija rada	1.1.... 1.2.	
2. Priprema radnog mesta		
3. Operativni zadaci		
4. Administrativni zadaci		
5. Komercijalni zadaci		
6. Komunikacija i saradnja sa drugima		
7. Osiguranje kvaliteta		
8. Zaštita na radnom mestu i zaštita životne sredine		

Obrazac B

Format standarda bez prethodno definisanih grupa zadataka/funkcija

Standard zanimanja: _____

Naziv zanimanja:

Sektor:

ISCO nivo:

Opis zanimanja:

Radno okruženje i uslovi rada:

Odnos sa drugim profesijama:

Standard zanimanja:		
GRUPA ZADATAKA/FUNKCIJA	KLJUČNI ZADACI	AKTIVNOSTI
1.	1.1.... 1.2.	
2.		
3.		
4.		
5.		

Smernice za popunjavanje obrazaca

Obrazac se popunjava na engleskom jeziku.

Preporučljivo je da se grupe zadataka/funkcija klasifikuju prema kriterijumima koji odgovaraju zanimanju koje se definiše.

Neke od grupa zadataka koje su predložene za razmatranje uključuju sledeće:

1. **Analiza, planiranje i organizacija rada:** *Aktivnosti vezane za planiranje radnih aktivnosti, dodeljivanje poslova, definisanje resursa potrebnih za obavljanje posla.*

Na primer: Određivanje sastojaka potrebnih za pripremu jela; Određivanje materijala potrebnog za oblačenje; Priprema nacрта specifikacije; Primanje i pravilno pakovanje ambalaže; (Preporučuje se da se aktivnosti zapisuju kao što opštije izjave. Nema potrebe da se navode previše detaljno- rezimirajte postojeće aktivnosti i uključite ih u veće celine).

2. **Priprema radnog mesta:** *Poslovi u vezi sa pripremom radnog mesta i opreme neophodne za obavljanje posla.*

Na primer: Provera ispravnosti opreme; Održavanje mašina ili opreme; Otvaranje i priprema radnje/prodavnice opreme za proslave; Priprema računara za upotrebu;

3. **Operativni zadaci:** *Aktivnosti u vezi sa primenom metoda, procesa i postupaka za obavljanje glavnih profesionalnih aktivnosti.*

Na primer: Računovodstvo i knjigovodstvo; Programiranje numerički upravljanih mašina alatki i obrada mašinskih delova; Pružanje usluga zdravstvene zaštite internističkim pacijentima;

4. **Administrativni zadaci:** *Poslovni zadaci vezani za evidentiranje i praćenje radnih aktivnosti*

Na primer: Organizacija kancelarijskog poslovanja; Kreiranje izveštaja o aktivnostima; Vođenje dokumentacije o zdravstvenoj nezi; Priprema dokumentacije o stanju zaliha;

5. **Komercijalni zadaci:** *Aktivnosti u vezi sa marketingom, promocijom i prodajom proizvoda i usluga*

Na primer: Izrada reklama za proizvode; Učestvovanje u prodajnim aktivnostima; Izrada računa za plaćanje prodane robe ili usluga; Utvrđivanje tržišnih mogućnosti iz izveštaja o prodaji radi pripreme novog proizvoda ili usluge;

6. **Komunikacija i saradnja sa drugima:** *Aktivnosti u vezi sa komunikacijom (usmena, pisana, upotreba informacionih tehnologija) sa klijentima, saradnicima i drugim zainteresovanim stranama.*

Na primer: Razvoj visokokvalitetne komunikacije sa klijentom ili saradnicima; Održavanje sastanka tima za potrebe planiranja aktivnosti; Organizovanje tima ljudi za potrebe izvršenja određenog zadatka;

7. **Osiguranje kvaliteta:** *Aktivnosti u vezi sa praćenjem, praćenjem i održavanjem kvaliteta proizvoda ili usluga, uključujući uspostavljanje standarda kvaliteta, praćenje sopstvenog rada i rada drugih i primenu spoljnih standarda kvaliteta.*

Na primer: Provera proizvoda u skladu sa specifikacijama; Provera kvaliteta robe i / ili usluga u skladu sa važećim propisima i standardima; Primena mera u slučaju da standardi kvaliteta nisu ispunjeni;

8. **Zaštita na radnom mestu i zaštita životne sredine:** *Aktivnosti u vezi sa zaštitom sopstvenog zdravlja i zdravlja saradnika i očuvanjem životne sredine pravilnom upotrebom materijala i opreme i primenom bezbednosnih procedura i pravila.*

Na primer: Primena procedura za zaštitu od opasnih materija; Pravilno korišćenje opreme; Korišćenje opreme i materijala u skladu sa bezbednosnim pravilima u datoj struci;

Važna napomena: U slučaju da se za određeno zanimanje ne mogu definisati neke od grupa zadataka / funkcija, u tom delu obrasca treba naznačiti- NIJE PRIMENJIVO.

Prilog 2: Planiranje sastanaka koji se održavaju putem interneta u okviru Projekta TO REGOS

Za potrebe organizovanja sastanaka koji se održavaju putem interneta u cilju razvoja dva standarda zanimanja u sektoru građevinarstva pripremljen je potencijalni raspored regionalnih sastanaka koji se održavaju putem interneta. Vremenski raspored uzima u obzir specifičnosti projekta TO REGOS (koji obuhvata 2 standarda zanimanja koja imaju sličnosti u 7 od 8 grupa zadataka), te predstavlja primer načina na koji se zadaci mogu podeliti i sastanci organizovati putem interneta.

Sastanak	Učesnici	Zadaci	Trajanje
	SVI	Uvod	1 sat
	PODGRUPA 1	Grupe zadataka 1 i 2	2 sata
	PODGRUPA 1	Grupe zadataka 3 (SZ jedan)	3 sata
	PODGRUPA 1	Grupe zadataka 3 (SZ jedan)	3 sata
	PODGRUPA 2	Grupe zadataka 3 (SZ dva)	3 sata
	PODGRUPA 2	Opis, nivo, kategorizacija	3 sata
	PODGRUPA 2	Grupe zadataka 4, 5	2 sata
	PODGRUPA 2	Grupe zadataka 6, 7, 8	2 sata
	SVI	Finalizacija i odobrenje – Grupe zadataka 1, 2,	2 sata
	SVI	Finalizacija i odobrenje – Grupe zadataka 3 (SZ jedan)	3 sata
	SVI	Finalizacija i odobrenje – Grupe zadataka 3 (SZ dva)	3 sata
	SVI	Finalizacija i odobrenje – Grupe zadataka 4, 5, 6, 7, 8	3 sata

Prilog 3: Rečnik pojmova

Ključni pojmovi

Poslovni klasteri

Mreža povezanih preduzeća, dobavljača i saradnika u određenoj oblasti koji se nalaze u istom geografskom području. Smatra se da klasteri omogućavaju veću efikasnost i produktivnost, tako da preduzeća mogu da budu konkurentna na nacionalnom i globalnom nivou.¹⁶

Opis zanimanja

Opis zanimanja predstavlja kratku opštu izjavu koja opisuje zanimanje u poređenju sa standardom zanimanja, koji je zapravo detaljniji popis svih glavnih aktivnosti koje radnik mora da obavlja u okviru tog zanimanja.¹⁷

Primeri elemenata koje opis posla može da sadrži su sledeći:

- ◆ naziv radnog mesta
- ◆ naziv poslodavca i njegov prioritet
- ◆ svrha posla
- ◆ glavni zadaci i odgovornosti
- ◆ kanali izveštavanja na poslu - kome dato lice odgovara i (ako je to moguće) koje druge funkcije odgovaraju tom licu
- ◆ svi minimalni pravni zahtevi, obrazovanje ili kvalifikacije ili licence za rad
- ◆ idealne lične veštine, znanje i osobine za dati posao
- ◆ sva dodeljena ovlašćena predviđena za datu poziciju (finansijska ovlašćenja i ljudi)
- ◆ mesto rada
- ◆ predviđeni učinak za dati posao
- ◆ broj radnih sati
- ◆ raspon plata ili zarada
- ◆ klijenti i zainteresovane strane sa kojima se saraduje interno i eksterno u okviru datog posla
- ◆ sve organizacione kompetencije ili vrednosti
- ◆ vrsta zaposlenja (npr. sa punim radnim vremenom, sa nepunim radnim vremenom, na neodređeno, na određeno, privremeno-povremeni poslovi).¹⁸

16 <http://www.businessdictionary.com/definition/business-cluster.html>

17 Evropska fondacija za obuku (2001.), Okvir za definisanje i procenu standarda zanimanja i obuke u zemljama u razvoju, Torino, Italija

18 <https://www.employment.govt.nz/starting-employment/hiring/describing-the-job/>

Poslodavac

Poslodavac je lice koje upravlja sopstvenim privrednim društvom bez pravne sposobnosti ili se samostalno bavi određenom profesijom ili trgovinom i zapošljava jednog ili više zaposlenih. (Ovu definiciju koristi i Australijski zavod za statistiku)¹⁹.

Zaposleni

Zaposleni je pojedinac koji radi kod javnog ili privatnog poslodavca i koji zauzvrat prima [nagodnadu](#) u obliku zarada, plata, naknada, napojnica, plaćanja po učinku ili plaćanja u naturi. Uključeni su i profesionalna vojna lica.²⁰

Veličina preduzeća

Preduzeća se mogu svrstati u različite kategorije prema svojoj veličini. U tu svrhu mogu se koristiti različiti kriterijumi (npr. broj zaposlenih lica, zaposleni, ukupni bilans stanja, ulaganja, ...), ali najčešći kriterijum u statističkom kontekstu je broj zaposlenih lica:

- **mikro preduzeća:** *manje od 10* zaposlenih lica;
- **mala preduzeća:** *10 do 49* zaposlenih lica;
- **srednja preduzeća:** *50 do 249* zaposlenih lica;
- **velika preduzeća:** *250 ili više* zaposlenih lica.

Broj zaposlenih lica ne treba mešati sa zaposlenima ili ekvivalentnim licima sa punim radnim vremenom. „Zaposlena lica“ obuhvataju zaposlene, ali i zaposlene vlasnike, partnere koji redovno rade u preduzeću i neplaćene porodične radnike.²¹

Funkcija

Funkcija je grupa dužnosti koje čine jednu od posebnih i glavnih aktivnosti uključenih u posao koji se obavlja. Dužnost je zasebna aktivnost koja predstavlja logičan, ključni korak u obavljanju funkcije i detaljan opis: posla koji se obavlja (delovanje), načina na koji se posao obavlja (procedure, materijali, alati ili oprema) i razloga iz kog se posao obavlja (svrha).²²

Grupa zadataka

Grupe zadataka u standardima zanimanja se definišu kao grupe zadataka koje su zajedničke za sva zanimanja, bez obzira na to u kom su sektoru ili kakva je složenost zanimanja koja su obuhvaćena standardom zanimanja.²³

Posao

Posao se definiše kao skup zadataka i dužnosti koje izvršava ili treba da izvrši jedna osoba; (...) Osobe se klasifikuju po zanimanju prema njihovom odnosu prema prošlom, sadašnjem ili budućem poslu.²⁴

19 Wahba, M (2013) Rečnik pojmova za TSOO, Procena i verifikacija, <http://www.unevoc.unesco.org/e-forum/Glossary%20of%20Terms%20for%20TVET%20Assessment%20and%20Verification.doc>

20 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Employee_-_LFS

21 ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Enterprise_size

22 2013 Vodič za pisanje opisa poslova

23 Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (2011), [Metodologija za razvoj strukovnih standarda zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma](#)

24 <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=1876>

Radni standard

Nivo dostignuća koji se očekuje da pojedinac ostvari pozivanjem na definisane ocene (standarde) i kriterijume koji su definisani za svaki zadatak / aktivnost u okviru radnog mesta / posla.²⁵

Veštine relevantne za posao

Veštine relevantne za posao su povezane sa zadatkom i grade se na kombinaciji kognitivnih i socio-emocionalnih veština. Kognitivne veštine su definisane kao „sposobnost razumevanja složenih ideja, efikasnog prilagođavanja okruženju, učenja iz iskustva, uključivanja u različite oblike rezonovanja, prevazilaženja prepreka kroz objašnjenja“. Socijalno-emocionalne veštine, koje se takođe nazivaju mekim ili ne-kognitivnim veštinama, odnose se na osobine koje pokrivaju više domena - među njima su socijalne, emocionalne, bihevioralne i stavovne.²⁶

Ključni pokazatelji učinka (KPU)

Ključni pokazatelji učinka (KPI) su kritični (ključni) pokazatelji napretka ka predviđenom rezultatu. KPU omogućavaju fokus na strateška i operativna unapređenja, stvaraju analitičku osnovu za donošenje odluka i pomažu u fokusiranju pažnje na ono što je najvažnije.²⁷

Zanimanje

Zanimanje se definiše kao skup poslova čiji se glavni zadaci i dužnosti odlikuju visokim stepenom sličnosti. Osoba može biti povezana sa zanimanjem kroz glavni posao koji trenutno obavlja, drugi posao ili posao koji je prethodno obavljala.²⁸

Standard zanimanja

Postoje različiti pristupi pojmu standard zanimanja:

- ◆ Standard zanimanja se odnosi na izjave o aktivnostima i zadacima povezanim sa određenim poslom i njegovom praksom;²⁹
- ◆ Može da se definiše i kao „izjave o veštinama, znanju i razumevanju koji su potrebni za efikasno obavljanje poslova na datoj poziciji i izražavaju se kao rezultati kompetentnog učinka“.³⁰

Profil profesionalnih veština (PPV)

PPV rezimira osnovne karakteristike potrebne za dati posao: nivo potrebnog obrazovanja i obuke (a samim tim i složenost zanimanja); oblast potrebnog obrazovanja i obuke; i drugi zahtevi u pogledu znanja, veština, kompetencija, profesionalnih interesa i vrednosti rada.³¹

Kriterijumi učinka

Deo standarda kompetencija koji definiše potreban nivo performansi koji studenti moraju da pokažu da bi se smatrali kompetentnim.³²

25 Wahba, M (2013) **Rečnik pojmova za TSOO, Procena i verifikacija**, <http://www.unevoc.unesco.org/e-forum/Glossary%20of%20Terms%20for%20TVET%20Assessment%20and%20Verification.doc>

26 Roseth V.V, Valerio A, Gutiérrez M (2016) **Obrazovanje, Veštine i ishodi na tržištu rada**, Međunarodna banka za obnovu i razvoj / Svetska banka

27 <https://kpi.org/KPI-Basics> pristupljeno: 21. juna 2019. godine

28 <https://unevoc.unesco.org/go.php?q=TVETipedia+Glossary+A-Z&filt=all&id=336>

29 Kancelarija za publikacije Evropske unije (2014.) **Terminologija evropske politike u oblasti obrazovanja i obuke**, Luksemburg

30 <https://www.skillsactive.com/standards-quals/national-occupational-standards>

31 Kancelarija za publikacije Evropske unije (2013.) **Kvantifikacija potreba za veštinama u Evropi**, Luksemburg

32 <http://www.ivet.com.au/a/44.html#P>

Sektor

Sektor definiše grupu povezanih privrednih subjekata ili preduzeća (npr. finansijski sektor, sektor rudarstva i poljoprivredni sektor).³³

Standard stručnosti

Specifikacija performansi koja opisuje šta se očekuje od osobe koja obavlja određenu radnu aktivnost. Izražava se u elementima rada zajedno sa kriterijumima performansi. Zadaci, funkcije, kompetencije. Poslovi se sastoje od zadataka. U okviru pojedinačnih zadataka mogu da se identifikuju funkcije koje zahtevaju određene kompetencije. Takve kompetencije postaju „elementi kompetentnosti“. Element kompetentnosti može da se opiše kroz njegov naslov, zadatak koji treba obaviti, kriterijume performansi i osnovna znanja i veštine.³⁴

Radna aktivnost

Sistemska subjekt svrsishodnog, kooperativnog ljudskog delovanja, gde nekoliko aktera organizovano radi na zajedničkom predmetu rada u cilju njegovog transformisanja u predviđeni ishod, koristeći različite vrste sredstava za rad i sredstva za saradnju i koordinaciju. Predviđeni ishod predstavlja svrhu (motiv) aktivnosti. Informacioni entiteti, informacioni alati i informacioni sistemi se koriste u okviru radnih aktivnosti zajedno sa drugim načinima rada i sredstvima za saradnju i koordinaciju.³⁵

33 Kancelarija za publikacije Evropske unije (2014.) *Terminologija evropske politike u oblasti obrazovanja i obuke*, Luksemburg

34 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--asia/--ro-bangkok/documents/publication/wcms_420961.pdf

35 <https://www.igi-global.com/dictionary/researching-activity-driven-approach-information/33271>

Potencijalne metode za pripremu standarda zanimanja

Da bi se *pripremili podaci* potrebni za standarde zanimanja, predlaže se sprovođenje istraživanja i prikupljanje podataka, primenom metoda poput intervjua, upitnika, fokus grupa, istraživanja tržišta, ispitivanja javnog mnjenja, pregleda literature i pregleda datoteka.³⁶

Istraživanja

Anketiranje Poslodavaca

Način za dobijanje iskrenog mišljenja poslodavaca tako što im se pruža prilika da anonimno odgovore na pitanja postavljena u upitniku.³⁷

Anketiranje radne snage

Anketiranje radne snage omogućava utvrđivanje stvarnog stanja i praćenje promena na tržištu rada na osnovu međunarodno utvrđenih pokazatelja, uključujući stope zaposlenosti i nezaposlenosti. Pored toga, istraživanje obezbeđuje uvid u socio-demografske karakteristike zaposlenog, nezaposlenog i neaktivnog stanovništva i predstavlja jedini izvor informacija o neformalnom zapošljavanju.³⁸

Upitnik

Skup definisanih pitanja, sa ponuđenim odgovorima, koji se koriste za prikupljanje informacija od ispitanika.³⁹

Strukturirani intervjui

Dobijanje informacija od osobe ili grupe ljudi u neformalnom ili formalnom kontekstu postavljanjem relevantnih pitanja i beleženjem odgovora.⁴⁰ Konsultacije sa poslodavcima prema metodi licem u lice na osnovu pripremljenih pitanja ili upitnika.

Fokus grupa

Grupa osnovana kako bi se u interaktivnom grupnom okruženju ispitale ideje i stavovi o određenom proizvodu, usluzi ili prilici. Učesnici dele svoje utiske, preferencije i potrebe, pod vođstvom moderatora.⁴¹

Radna grupa

Skup pojedinaca koji se okupljaju radi postizanja navedenog cilja. U poslovnom kontekstu, radna grupa može da obuhvata ljude iz različitih odeljenja ili čak kompanija koje sarađuju na određenom projektu koji zahteva njihovu posebnu stručnost ili vreme.⁴²

Analiza veština

Identifikacija veština ili kompetencija potrebnih za svaki posao.⁴³

36 https://www.rds-yh.nihr.ac.uk/wp-content/uploads/2013/05/12_Surveys_and_Questionnaires_Revision_2009.pdf

37 <http://www.businessdictionary.com/definition/employee-survey.html>

38 <http://www.stat.gov.rs/en-us/oblasti/trziste-rada/anketa-o-radnoj-snazi/>

39 <https://www.iiba.org/standards-and-resources/glossary/>

40 <https://www.iiba.org/standards-and-resources/glossary/>

41 <https://www.iiba.org/standards-and-resources/glossary/>

42 <http://www.businessdictionary.com/definition/working-group.html>

43 <https://unevoc.unesco.org/go.php?q=TVETipedia+Glossary+A-Z&id=423>

Analiza posla

Proces detaljnog ispitivanja posla radi identifikovanja njegovih komponentnih zadataka; pojedino-
sti i pristup mogu da se razlikuju u zavisnosti od svrhe za koju se posao analizira, npr. obuka, dizajn
opreme, raspored rada.⁴⁴

Tri metodologije za definisanje standarda zanimanja odražavaju ovaj napredak od početne
analize i standarda zanimanja zasnovanih na zadacima do analize i standarda zanimanja zasno-
vanih na kompetencijama. Metode uključuju analizu posla / zadatka, DACUM analizu i funkci-
onalnu analizu.⁴⁵

Analiza posla/zadatka

Cilj ove analize je da se izvrši podela i dalja podpodela poslova i zadataka na njihove sastavne
delove, kako bi se obezbedile informacije za obuku i pripremile referentne vrednosti za plate koje
se obračunavaju po izrađenom komadu. Uprkos fundamentalnim promenama u oblasti analize
poslova i zadataka, pristup se i dalje koristi u posebne svrhe i u određenim sektorima, uključujući
i neka uslužna i administrativna zanimanja.

DACUM

DACUM je akronim za izraz koji u prevodu sa engleskog znači „Izrada nastavnog plana i programa“
(*Developing A CurriculUM*). To je jednodnevni ili dvodnevni proces izrade nacрта koji pruža sliku
onoga što radnik radi u pogledu dužnosti, zadataka, znanja, veština, osobina i u nekim slučajevima
alata koje radnik koristi. Podaci se predstavljaju u obliku grafikona i mogu da sadrže informacije o
kritičnim i često obavljanim zadacima i potrebama za obukom radnika.⁴⁶

DACUM je akronim za izraz koji u prevodu sa engleskog znači „Izrada nastavnog plana i programa“
(*Developing A CurriculUM*), ali zapravo uključuje samo prvi korak u potpunom procesu razvoja
profesionalnog nastavnog plana i programa. Umesto razmatranja posla, DACUM analiza prime-
njuje vođenu grupnu diskusiju sa stručnim radnicima. Pored zadataka koji su specifični za dato
zanimanje, proces DACUM obuhvata i posebnu identifikaciju svega onoga što omogućava obavlja-
nje posla: opšte znanje i veštine, ponašanje radnika (lične osobine i međuljudske veštine) i alate
i opremu koji se koriste. Ovi zadaci postaju fokus razvoja nastavnog plana i programa. DACUM se
koristi u mnogim razvijenim zemljama i zemljama u razvoju.⁴⁷

Funkcionalna analiza

Funkcionalna analiza (FA) nije metoda za profesionalnu analizu u strogom smislu te reči. Umesto
toga, ideja je da se u ovom slučaju započne sa identifikovanjem ključne svrhe zanimanja u glavnim
sektorima u kojima je ovo zanimanje primenjivo, identifikovanjem glavnih funkcija, razvrstava-
njem tih funkcija na podfunkcije sve dok se rezultati za svaku funkciju ne identifikuju sledeći strogo
logičan sled. U skladu sa praksom primene funkcionalne analize u Ujedinjenom Kraljevstvu, ona
koristi konsultativni proces koji uključuje praktičare, menadžere i, u nekim slučajevima, korisnike
ili „potrošače“ standarda. Moduli se analiziraju jedan po jedan kako bi se identifikovale perfor-
manse- 25 Osnovni zahtevi za razvoj SZ. Metoda vršenja FA je već primenjivana u nekoliko zemalja
u Evropi i na Bliskom Istoku, a trenutno se ispituje u Južnoj Americi.⁴⁸

44 <https://unevoc.unesco.org/go.php?q=TVETipedia+Glossary+A-Z&id=258>

45 https://unevoc.unesco.org/e-forum/A_Framework_for_Defining_Training_Standards.pdf

46 <http://www.trc.eku.edu>.

47 https://unevoc.unesco.org/e-forum/A_Framework_for_Defining_Training_Standards.pdf

48 https://unevoc.unesco.org/e-forum/A_Framework_for_Defining_Training_Standards.pdf

Glavne organizacije

MOR- Međunarodna organizacija rada

Jedina tripartitna agencija Ujedinjenih nacija. Počev od 1919. godine MOR okuplja vlade, poslodavce i [radnike iz 187 država članica](#), radi definisanja standarda rada, razvoja politika i osmišljanja programa koji promovišu dostojanstveni rad za sve žene i muškarce.⁴⁹

MSKZ- Međunarodna standardna klasifikacija zanimanja

Međunarodna standardna klasifikacija zanimanja, skraćeno MSKZ (eng. ISCO), predstavlja međunarodnu klasifikaciju u nadležnosti [Međunarodne organizacije rada \(MOR\)](#) za organizovanje poslova u jasno definisan skup grupa u skladu sa zadacima i dužnostima koji se obavljaju na tom poslu.⁵⁰

EVKKZ - Evropske veštine, kompetencije, kvalifikacije i zanimanja (eng. ESCO)

U okviru EVKKZ se svako zanimanje mapira na tačno jedan ISCO-08 kod. ISCO-08 se stoga može koristiti kao hijerarhijska struktura stuba zanimanja. ISCO-08 definiše četiri najbolja nivoa na stubu zanimanja.⁵¹

EUROSTAT

Eurostat je zavod za statistiku [Evropske unije](#) sa sedištem u Luksemburgu (LU). Objavljuje zvanične, usklađene statističke podatke o Evropskoj uniji i [evrozoni](#), obezbeđujući tako uporediv, pouzdan i objektivni prikaz evropskog društva i ekonomije.

Dostupan je širok spektar podataka za EU u celini, za države članice, a u mnogim slučajevima i za [zemlje kandidatke](#), države članice [EFTA](#) i druge evropske zemlje, sve do nivoa regiona i gradova. Svi korisnici mogu besplatno da pregledaju ili da preuzmu podatke i publikacije sa [internet stranice Eurostat](#).⁵²

49 [Međunarodna organizacija rada \(MOR\)](#)

50 <https://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/>

51 <https://ec.europa.eu/esco/portal/home>

52 <https://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>

Klasifikacije

MSKO

Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja, skraćeno **MSKO (eng. ISCED)**, predstavlja instrument za prikupljanje međunarodno uporedivih statističkih podataka o obrazovanju.⁵³

MSKZ (eng. ISCO)

MSKZ je namenjena za pripremu statističkih podataka i predviđena je za namene usmerene na klijenta, poput zapošljavanja radnika preko zavoda za zapošljavanje, upravljanja migracijama radnika između zemalja i razvoja programa stručnog osposobljavanja i odgovarajućih smernica.

Prva verzija MSKZ, poznata kao ISCO-58, je usvojena 1957. godine na Devetoj međunarodnoj konferenciji statističara rada. Naredne verzije su ISCO-68 (Jedanaesta međunarodna konferencija statističara rada, 1966. godine), ISCO-88 (Četrnaesta međunarodna konferencija statističara rada, 1987. godine) i ISCO-08, usvojena u decembru 2007. godine.

ISCO-08, koju je razvila MOR, obezbeđuje sistem za klasifikaciju i objedinjavanje podataka o zanimanjima dobijenih na osnovu statističkih popisa i istraživanja, kao i iz administrativnih evidencija. To je hijerarhijski strukturirana klasifikacija sa četiri nivoa koja omogućava da se zanimanja klasifikuju u grupe od 436 jedinica. Budući da je svako zanimanje prema EVKKZ mapirano u jednu grupu ISCO-08 jedinica, dve klasifikacije su interoperabilne.

Za klasifikaciju poslova koristi se Međunarodna standardna klasifikacija zanimanja (MSKZ). Za potrebe MSKZ, posao se definiše kao skup zadataka i dužnosti koje obavlja ili treba da obavlja jedna osoba, uključujući i poslodavca ili samozaposlene. Zanimanje se definiše kao skup poslova čiji se glavni zadaci i dužnosti odlikuju visokim stepenom sličnosti. Osoba može biti povezana sa zanimanjem kroz glavni posao koji trenutno obavlja, drugi posao ili posao koji je prethodno obavljala. Poslovi su klasifikovani prema zanimanju s obzirom na vrstu posla koji se obavlja ili koji treba da se obavi. Osnovni kriterijumi koji se koriste za definisanje sistema glavnih, pod-glavnih, sporednih i jediničnih grupa su „nivo veštine“ i „specijalizacija veština“ potrebnih za kompetentno obavljanje zadataka i dužnosti u okviru zanimanja.⁵⁴

EVKKZ (eng. ESCO)

EVKKZ je višejezična klasifikacija evropskih veština, kompetencija, kvalifikacija i zanimanja. EVKKZ klasifikacija identifikuje i kategoriše veštine, kompetencije, kvalifikacije i zanimanja.

53 <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>

54 <https://www.oecd.org/sti/inno/Frascati-2015-Glossary.pdf>